

[Avaleht](#) > ... > [Kohtuasja Algamine](#) > [Õigusabi](#) > [Czechia](#)

Õigusabi

Sisu koostaja:

European Judicial Network
(in civil and commercial
matters)

1 Millised kulud on seotud kohtumenetlusega ja kes peab need tavaliselt kandma?

Kohtumenetlusega seoses tekivad peamiselt tõendite esitamise kulud ning need kannavad üldjuhul riik, menetlusosalised ja menetlusse kaasatud isikud. Kuludel on kaks funktsiooni: ennetav ja karistav.

Tsiviilkohtumenetluse seadustik sisaldab näitlikku loetelu kuludest, mis võivad tsiviilkohtumenetluses tekkida. Need on menetlusosaliste ja nende esindajate rahalised kulutused (nt sõidu-, toitlustus- ja majutuskulud); kohtulõiv; osalejate ja nende seaduslike esindajate saamata jäänud tulu; tõendite kogumise kulud (nt tunnistajate ja ekspertide kulud); kohtuametnikuna tegutseva notari tasu ja rahalised kulutused; pärandi hooldaja tasu ja rahalised kulutused; suulise tõlke kulud või esindamistasu, kui esindaja on advokaat, notar või patendivolinik. Kulud võivad hõlmata ka käibemaksu või lepitajatasu hüvitamist. See loetelu ei ole siiski ammendav. Seega võib menetluskuludena käsitada ka muid menetlusosalise tasutud kulusid, mis on kohtumenetlusega otseselt seotud.

Põhimõtteliselt tasuvad menetlusosalised iseenda ja oma esindajate kantud kulud. Kui menetlusosalise esindajaks või eestkostjaks on määratud advokaat, tasub riik advokaadi kulud ja esindamistasu ning hüvitab vajaduse korral käibemaksu.

Kohtulõivu tasumist reguleerib üksikasjalikult kohtulõivude seadus. Tavalises võistlevas menetluses tasub kohtulõivu harilikult menetluse algataja. Seaduses on sätestatud ka see, millised isikud ja kohtumenetlused on kohtulõivust vabastatud (nt hooldusõigust käsitlevad menetlused, alaealistele kohtu poolt eestkostja määramise menetlused, lapsendamismenetlused, vanemate ja laste vastastikuste ülalpidamiskohustustega seotud menetlused, esimese astme kohtu pärimismenetlused, õigus- ja teovõimet käsitlevad menetlused).

Oluline on eristada menetluskulude tasumise kohustust ja nende kulude hüvitamise kohustust. Menetlusosaline tasub menetluskulud, eelkõige menetluse ajal, kui need tekivad. Seejuures lähtutakse huvide põhimõttest (kulud tasub menetlustoimingu tegija või isik, kelle huvides toiming tehakse). Menetluskulude hüvitamine algab alles pärast kulude tasumist. Kulude hüvitamine määratakse kohtu otsusega kohtuvaidluse võitmise või süü põhimõtte alusel.

Kui on eriti mõjuvaid põhjuseid, võib kohus kasutada menetluskulude kohta otsuse tegemisel kaalutusõigust ja jätta kulude hüvitamise menetlusosalisele osaliselt või täielikult välja mõistmata. See on kaitsemeede kohtuvaidluse võitmise põhimõtte kohaldamise ebalproportsionaalselt karmi mõju vastu.

2 Mis täpselt on tasuta õigusabi?

Üks tsiviilkohtumenetluse peamisi põhimõtteid on võrdsuse põhimõte, mille tagatiste hulka kuulub õigus saada tasuta õigusabi. Õigus saada tasuta õigusabi antakse algusest peale ja kõikides menetlustes.

Tsiviilkohtumenetluse seadustiku kohaselt saab tsiviilkohtumenetluses tasuta õigusabina käsitada järgmist:

- esindaja määramine menetlusosalise taotlusel (tsiviilkohtumenetluse seadustiku § 30 lõige 1);
- advokaadi määramine, kui see on menetlusosalise huvide kaitseks vajalik või kui advokaadi kasutamine on asjaomast liiki menetluse puhul kohustuslik (tsiviilkohtumenetluse seadustiku § 30 lõige 2);
- menetlusosalise osaline või täielik vabastamine kohtulõivude tasumisest (tsiviilkohtumenetluse seadustiku § 138).

Kohtu teavitamiskohustust võib kaudselt samuti käsitada menetlusosalistele antava tasuta õigusabina.

Tšehhi Advokatuuri antav tasuta õigusabi on eraldi kategooria. See abi on määratletud õiguselukutsete seaduses, millega antakse igaühele, kes ei vasta kohtupoolse advokaadi määramise tingimustele ega suuda õigusteenuste osutamist tagada muul viisil, õigus lasta Tšehhi Advokatuuril määrata advokaat, kes annab talle õigusnõu või osutab õigusteenuseid.

Taotlejal on seega õigus saada tasuta õigusnõu, tingimusel et tema või temaga koos hinnatavate isikute taotluse esitamisele eelnenud kuue kalendrikuu keskmine kuusissetulek vastavalt toimetulekupiiri ja äraelamist võimaldavat töötasu käsitlevale seadusele ei ületa kolmekordset toimetulekupiiri ning tingimusel, et teda ei esinda menetluses, mille jaoks ta abi taotleb, mõni teine advokaat või isik, kes on volitatud õigusteenuseid osutama (õiguselukutsete seaduse § 2 lõike 2 punkti a kohaselt).

Kui taotleja vastab eeltoodud tingimustele, antakse talle tasuta õigusnõu vähemalt 30 minutit ja kuni 120 minutit igas kalendriaastas.

Samal ajal võimaldab õiguselukutsete seadus anda ühekordset õigusnõu kindlaksmääramata arvule isikutele, kes on paigutatud kolmandate riikide kodanike kinnipidamiskeskusesse vastavalt välismaalaste Tšehhi Vabariigis viibimise seadusele või vastuvõtukeskusesse vastavalt varjupaigaseadusele (nende keskuste käitaja algatusel).

Õiguselukutsete seaduse alusel saab taotleda ka õigusteenuste osutamist.

3 Millistel tingimustel tasuta õigusabi antakse?

Taotluse korral võib kohus vabastada menetlusosalise (või menetlusse astuja) osaliselt kohtulõivu tasumisest, kui menetlusosalise olukord seda õigustab ning hagi aluseks ei ole alusetu ja ilmselgelt läbikukkumisele määratud väide või õiguse kaitse. Kohus võib erilistel asjaoludel vabastada menetlusosalise täielikult kohtulõivu tasumisest, kui selleks on eriti tõsised põhjused.

Vabastada võidakse nii füüsilised kui ka juriidilised isikud.

Ainuüksi ebasoodne majanduslik olukord ei tohi takistada menetlusosalisel oma õigusi kohtus teostamast või kaitsmast. Kohus arvestab eelkõige taotleja üldist majanduslikku olukorda, kohtulõivu suurust, tõendite esitamisega tõenäoliselt kaasnevaid kulusid ja nõude laadi. Füüsiliste isikute puhul arvestab ta nende sotsiaalseid tingimusi, tervislikku seisundit jne. Juriidiliste isikute ja füüsilisest isikust ettevõtjate puhul arvestab ta ka nende äri- või muu tegevuse laadi, vara seisundit ja struktuuri ning maksevõimet.

Hagi, mille aluseks on alusetu ja ilmselgelt läbikukkumisele määratud väide või õiguse kaitse, tähendab eelkõige olukorda, kus taotleja faktiliste väidete põhjal on juba selge, et tema hagi ei saa rahuldada. Alusetu ja ilmselgelt läbikukkumisele määratud väide või õiguse kaitse tähendab eelkõige õiguse kuritarvitamist või ilmselt katset viivitada võlgnikule selgelt siduva kohustuse täitmisega.

Kui menetlusosaline vastab kohtulõivust vabastamise tingimustele ja kui see on tema huvide kaitseks vajalik, määrab kohus talle tema taotlusel esindaja. Esindaja saamise õigus ei teki siiski automaatselt, kui menetlus või menetlusosaline on kohtulõivust vabastatud seaduse alusel (st kohtulõivude seaduse alusel). Isegi sellistel juhtudel peavad olema täidetud eespool nimetatud tingimused kohtulõivudest vabastamiseks tsiviilkohtumenetluse seadustiku kohaselt. Advokaat määratakse esindajaks, kui see on vajalik osaleja huvide kaitsmiseks või kui esindamine advokaadi (või notari) poolt on kõnealuses menetluses kohustuslik.

Selliselt menetlusosaliselt ei saa nõuda ettemaksu nende tõendite eest, mille kogumist ta on taotlenud või mille kogumise määras kohus seoses menetlusosalise väidetud asjaoludega (või tema huvides – tsiviilkohtumenetluse seadustiku § 141 lõige 1), ning sellelt menetlusosaliselt ei saa nõuda ka riigi kantud kulude hüvitamist (tsiviilkohtumenetluse seadustiku § 148 lõige 1). Asjaomased kulud ja esindamistasu tasub määratud

advokaadile riik.

Osaleja võib esitada kohtulõivudest vabastamise taotluse samaaegselt hagiavaldusega (menetluse algatamise taotlus) või igal ajal menetluse ajal kuni lõpliku kohtuotsuse tegemiseni. Kohus võib määrata esindaja enne asja menetlemist, kui menetlusosaline kavatab kasutada menetluse algatamisel esindaja abil.

Kohus teeb kohtulõivust vabastamise taotluse kohta otsuse kohtumäärusega, mille saab edasi kaevata.

Kui kohus lükkab esindaja määramise taotluse tagasi, võib taotleja paluda Tšehhi Advokatuuril määrata advokaat. Sel juhul on taotlejal õigus saada tasuta õigusnõu, tingimusel et tema või temaga koos hinnatavate isikute taotluse esitamisele eelnenud kuue kalendrikuu keskmine kuusissetulek vastavalt toimetulekupiiri ja äraelamist võimaldavat töötasu käsitlevale seadusele ei ületa kolmekordset toimetulekupiiri ning tingimusel, et teda ei esinda menetluses, mille jaoks ta abi taotleb, mõni teine advokaat või isik, kes on volitatud õigusteenuseid osutama (õiguselukutsete seaduse § 2 lõike 2 punkti a kohaselt).

Teine võimalus on kasutada taotleja õigust saada õigusabi määratud advokaadilt kas tasuta, kui taotleja sissetulekud ja varalised tingimused seda õigustavad, või tasu eest, kui ta ei saa muudel põhjustel ise õigusabi. Ka sel juhul pöördub taotleja Tšehhi Advokatuuri poole.

4 Kas tasuta õigusabi antakse kõikide menetlusliikide korral?

Tsiviilkohtumenetluse seadustiku kohast tasuta õigusabi kohaldatakse kõikides tsiviilkohtumenetluse seadustikuga reguleeritud menetlustes.

Tšehhi Advokatuur annab tasuta õigusabi ka muudes olukordades kui kohtumenetluste, haldusmenetluste ja konstitutsioonikohtu menetlustena toimuvates avalik-õiguslike asutuste menetlustes.

5 Kas eriolukordade jaoks on olemas erikord?

Selliste olukordade jaoks erikorda kehtestatud ei ole.

6 Kust saada tasuta õigusabi taotluse vorm?

Vorme reguleerib justiitsministeeriumi 23. oktoobri 2017. aasta suunis nr 4/2017, viitenr 12/2017-OJD-ORG/36. Nii füüsiliste kui ka juriidiliste isikute taotluste näidisvormid (isikliku, varalise ja sissetulekuolukorra deklaratsioon kohtulõivust vabastamiseks ja esindaja määramiseks ning juriidilise isiku deklaratsioon varalise olukorra ja muude oluliste asjaolude kohta kohtulõivust vabastamiseks ja esindaja määramiseks) on kättesaadavad Tšehhi Vabariigi justiitsministeeriumi veebisaidil.

Tšehhi Advokatuuri antava tasuta õigusabi taotlemisega seotud vormid on lisatud Tšehhi Vabariigi justiitsministri määrusele nr 120/2018, millega kehtestatakse advokaadi määramise taotluse vormid ja ühekordse õigusnõu taotluse vorm. Need on kättesaadavad Tšehhi Advokatuuri veebisaidil.

7 Millised dokumendid tuleb esitada koos tasuta õigusabi taotluse vormiga?

Kõik dokumendid, mis tuleb koos taotlusega esitada, on loetletud sõnaselgelt kõnealusel vormil. Need dokumendid võivad hõlmata järgmist: töandja kinnitus palgatulu või töösuhtevälise töökokkulepete alusel saadud tulu kohta; maksuhalduri lõplik maksuotsus (ettevõtlustulu ja füüsilisest isikust ettevõtjana tegutsemise tulu); lõplik ja õigusjõudu omav hüvitise määramise otsus või selle hüvitise maksja kinnitus (toimetulekutoetusest või sotsiaalkindlustusest saadav tulu) või maksuhalduri muu lõplik maksuotsus (muu tulu).

8 Kuhu esitada tasuta õigusabi taotlus?

Kohtulõivust vabastamise taotluse saab esitada kohtule, kes menetleb asja, millega seoses vabastust taotletakse. Taotluse kohta teeb otsuse esimese astme kohus, isegi kui vabastust taotletakse apellatsioonimenetluse jaoks.

Tšehhi Advokatuuri poolt advokaadi nimetamise taotluse saab esitada järgmistel viisidel:

1. kirjalikult Tšehhi Advokatuuri Brno haru aadressil nám. Svobody 84/15, 602 00 Brno;
2. tunnustatud e-allkirja kasutades elektrooniliselt meiliaadressil epodatelna@cak.cz või
3. advokatuuri postkasti riiklikus elektroonilises andmevahetussüsteemis (postkasti tunnuskoode on n69admd).

9 Kuidas ma saan teada, kas mul on õigus saada tasuta õigusabi?

Seadusega (tsiviilkohtumenetluse seadustiku § 5) pannakse kohtutele üldine teavitamiskohustus ja seega kohustus anda menetlusosalistele teavet nende menetlusõiguste ja -kohustuste kohta. Kohus peab menetlusosalist teavitama õigusest esitada kohtulõivust vabastamise või esindaja määramise taotlus.

10 Kuidas peaksin toimima, kui mul on õigus saada tasuta õigusabi?

Vt vastus jaotise „Millistel tingimustel tasuta õigusabi antakse?“ punktis 3.

11 Kes valib mulle advokaadi, kui mul on õigus saada tasuta õigusabi?

Kohus otsustab esindaja määramise menetlusosalise taotluse alusel. Kui see on menetlusosalise huvide kaitseks vajalik või kui advokaadi või notari kasutamine on asjaomases menetluses kohustuslik, määrab kohus esindajaks advokaadi. Kohus määrab konkreetse advokaadi, kes on kohustatud õigusteenuseid osutama, kui tal ei ole sellest keeldumiseks seaduslikku põhjust (nt huvide konflikt).

Tšehhi Advokatuuri antava tasuta õigusabi taotluste kohta teeb otsuse advokatuuri esimees. Advokatuuri esimees on usaldanud enda esindamise selle õiguse teostamisel advokatuuri Brno haru direktorile.

Advokaadi määramiseks peab Tšehhi Advokatuur nimekirja advokaatidest, kes on nõustunud andma eespool kirjeldatud tasuta õigusabi. Advokaati selliseid õigusteenuseid osutama määrates peab Tšehhi Advokatuur tagama, et advokaat määratakse õiglaselt ning kohtuasja laadi ja keerukust arvestades.

12 Kas tasuta õigusabi hõlmab kõiki menetluskulusid?

Vt vastus jaotise „Millised kulud on seotud kohtumenetlusega ja kes peab need tavaliselt kandma?“ punktis 1.

Taotleja peab maksma Tšehhi Advokatuurile 100 Tšehhi krooni suuruse tasu õigusabi andmiseks advokaadi määramise taotluse läbivaatamise eest. Isikud, kellel on ZTP (raske puude) või ZTP/P (erihooldust vajava raske puude) kaart, ja isikud, kes saavad toimetulekutoetusi, on selle tasu maksmisest vabastatud.

13 Kes kannab muud kulud, kui mul on õigus saada ainult piiratud õigusabi?

Kohus võib kohtulõivudest vabastada ka ainult osaliselt või üksnes menetluse teatava osa (nt ainult esimese astme menetlus) ulatuses või ainult teatavate kohtulõivude puhul. Menetlusosaline on kohustatud tasuma ülejäänud osa kohtulõivudest.

Kui menetlusosalise esindajaks või eestkostjaks on määratud advokaat, tasub riik advokaadi kulud ja esindamistasu ning hüvitab vajaduse korral käibemaksu.

14 Kas tasuta õigusabi hõlmab ka apellatsioonkaebusi?

Kui kohus ei otsusta teisiti, kehtib kohtulõivudest vabastamine kogu menetluse suhtes, st lõpliku otsuse tegemiseni. Kohtulõivudest vabastamine kehtib nii esimese astme kui ka apellatsioonimenetluse (tavalise apellatsioonkaebuse) puhul. Erakorraliste õiguskaitsevahendite menetlused (kassatsioonimenetlus, teistmismenetlus, tühistamishagi) ei ole siiski automaatselt vabastatud ja menetlusosaline võib esitada uue kohtulõivust vabastamise taotluse.

15 Kas tasuta õigusabi võidakse enne (või isegi tagasiulatuvalt pärast) menetluse lõppu tagasi võtta?

Kui menetlusosalise olukord muutub nii, et kohtulõivudest vabastamine ei ole enam õigustatud, või kui kohus leiab hiljem, et menetlusosalise tegelik olukord ei õigustanud vabastust selle andmise ajal, tühistab kohus vabastuse. Sellisel meetmel on tagasiulatav jõud üksnes juhul, kui kohus sõnaselgelt nii otsustab. Kohus võib erandi tühistada ainult seniks, kuni menetlus jõuab õiguslikult siduva lahenduseni.

Ent ainuüksi taotleja olukorra hindamise eeskirjade või kohtu arvamuse muutumine selle kohta, kas hagi aluseks on alusetu ja ilmselgelt läbikukkumisele määratud väide või õiguse kaitse, ei anna alust kohtulõivudest vabastamise tühistamiseks.

Tšehhi Advokatuuri antava tasuta õigusabi korral tühistab advokaat advokaadi määramise, kui ajal, mil see advokaat asjaomases küsimuses õigusteenuseid osutab, selgub, et kliendi sissetulek ja varaline olukord ei õigustanud õigusteenuste osutamist.

Advokaat tühistab tasuta õigusabi andva advokaadi määramise ka juhul, kui selle advokaadi õigusteenuste osutamise ajal ilmneb asjaomases kohtuasjas, et kliendi sissetulek ja varaline olukord on muutunud niivõrd, et õigusteenuste osutamine ei ole enam õigustatud. Advokaat tühistab advokaadi määramise selle olukorra muutumise ajal. Isegi sellise stsenaariumi puhul on advokaat kohustatud tegema kõik kiireloomulised toimingud 15 päeva jooksul alates päevast, mil tema määramine õigusteenuseid osutama tühistati, et kliendi õigusi või õigustatud huve ei kahjustataks. See nõue ei kehti, kui klient teavitab advokaati kirjalikult, et ta ei nõua selle täitmist.

16 Kas ma võin tasuta õigusabi andmisest keeldumise vaidlustada?

Otsuse kohtulõivudest vabastamise taotluse kohta (või vajaduse korral vabastuse tühistamise kohta) teeb kohus määrusena, mille peale on lubatud esitada apellatsioonkaebus, välja arvatud juhul, kui määrus oli apellatsioonikohtu poolt esimeses astmes tehtud otsus (sellisel juhul on see lõplik).

Otsuse advokaadi nimetamise kohta Tšehhi Advokatuuri poolt teeb advokatuuri president (või advokatuuri Brno haru direktor, kes on volitatud tegutsema advokatuuri presidendi nimel) haldusmenetluse teel. Otsuse peale võib esitada kaebuse halduskohtule.

17 Kas tasuta õigusabi taotlus peatab aegumistähtaja kulgemise?

Kui tsiviilkohtumenetluses osaleja taotleb tasuta õigusabi, et kasutada õigust, mille suhtes kehtib aegumisperiod, ja esitab sellise taotluse samaaegselt kohtumenetluse algatamise taotlusega (või selle menetluse ajal), peatub aegumisperiod menetluse ajaks. Kui aegumisperiod jätkub pärast menetluse lõpetamist, ei lõpe see varem kui kuus kuud pärast selle jätkumise kuupäeva.

Tšehhi Advokatuurile esitatud tasuta õigusabi taotlus ei mõjuta põhimõtteliselt aegumisperiodi kulgemist.

Viimati uuendatud: 28/08/2025

Käesoleva veebilehe omakeelset versiooni haldab Euroopa õiguslase koostöö võrgustiku vastav riiklik kontaktpunkt. Tõlked on teostanud Euroopa Komisjoni teenistused. Originaali tehtavad võimalikud muudatused asjaomase riikliku ametiasutuse poolt ei pruugi kajastuda tõlkeversioonides. Komisjon ja Euroopa õiguslase koostöö võrgustik ei võta mingit vastutust ega kohustusi seoses käesolevas dokumendis esitatud või viidatud teabe ega andmetega. Palun lugege õiguslikku teadaannet lehekülje eest vastutava liikmesriigi autoriõiguste kohta.